

Symposium slavernijverleden:

heilzame verwerking voor 'wit' en 'zwart'

Driehonderd jaren slavernijverleden werken door in de belevingswereld van alle betrokkenen en maken deel uit van de culturele erfenis van de Nederlandse samenleving. Hoe kan het slavernijverleden op een heilzame manier worden verwerkt door alle betrokkenen? Dat was het centrale thema van het symposium op 23 november 2019 in de Oude Lutherse Kerk in Amsterdam.

De doorwerking van het slavernijverleden in het heden heeft invloed op de nakomelingen van de tot slaaf gemaakten. 'Zwart' en 'wit' hebben dit verleden op verschillende manieren doorleefd. Heilzame verwerking kan daarom alleen plaatsvinden als 'zwart' en 'wit' samen optrekken om hun gedeelde verleden zo te verwerken. Het betekent immers zowel bewustwording als heling van de pijn en wonden die het slavernijverleden kan veroorzaken. De lutherse gemeente in Amsterdam en de Evangelische Broedergemeente Amsterdam Stad & Flevoland zijn zich hierin bijzonder bewust door hun gemengde samenstelling van 'zwart' en 'wit'. Dit leidde tot de werkgroep 'verwerking slavernijverleden' in samenwerking met het Nationaal Instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee) en de Werkgroep Caraïbische Letteren in de organisatie van het symposium.

De rol van de kerk belicht

Het symposium was het derde in een reeks die begon in 2017, het jaar waarin de 42-jarige onafhankelijkheid van Suriname werd herdacht. Tijdens het symposium, dat zo'n 150 bezoekers trok, spraken meerdere externe sprekers. Psychiater Glenn Helberg van het Expertisecentrum voor Transculturele Therapie sprak over de pijn die zwarte mensen kunnen voelen naar aanleiding van het doorwerken van het slavernijverleden in het heden, en historicus prof. dr. Alex van Stipriaan (hoogleraar Caraïbische Geschiedenis aan de Erasmus Universiteit) sprak over de geschiedenis van dit verleden en trok hieruit lessen voor het heden. Beiden gingen in op wat de kerken in het heden hieraan zouden kunnen en behoren te doen.

De rol van kerken in relatie tot dit verleden werd eveneens belicht door twee predikanten. Ds. Pearl Gerding sprak op basis van haar eigen ervaringen in Suriname, en ds. Johannes Welschen sprak als bestuurder van de Evangelische Broedergemeente. Ten slotte droeg ook de scribe van de Protestantse Kerk in Nederland, ds. René de Reuver, bij aan het symposium met een groetwoord, waarin hij de theologische verklaring van de Raad van Kerken uit 2013 omtrent de verwerking van het slavernijverleden onderstreepte. Het symposium werd artistiek verrijkt door bijdragen van de musici Denise Jannah en Farida Merville, en een kunsttentoonstelling door Natasha Knoppel.

Winnaars essaywedstrijd

Ook werden de winnaars bekendgemaakt van de essaywedstrijd die in het voorjaar van 2019 breed was uitgeschreven omtrent het centrale thema van het symposium. Uit de 25 inzendingen uit Nederland en het Caraïbisch gebied heeft de jury vier

winnaars geselecteerd. Vanwege 'de onderlinge kwaliteit van vele van de inzendingen' besloot de jury vier prijzen toe te kennen – één van € 2500,- en drie van elk € 1000,- groot. Daarnaast wil de jury drie ingezonden essays eervol vermelden. Auteur Ruth San A Jong beschreef zeer persoonlijk haar familiegeschiedenis en eigen geloofstwijfels in het essay *Schrijf God alsjeblieft met een hoofdletter G!*, reflectie van een pseudo-christen. In het essay *Brio i poder* analyseert Kristen Martina de barrières tussen Curaçaose jongeren en de overwegend 'witte' christelijke kerken. De derde eervolle vermelding gaat naar Jerrell van Aerde, die in zijn essay *Het bloed aan hun gewaden* schrijft over het verband tussen het christendom, slavernij en witte superioriteit.

Kerkgemeenschap als voorbeeld

Drie prijzen kende de jury toe aan de auteurs Herman Fitters, Ben Ipenburg en Ken Mangroelal. Fitters werd geëerd voor zijn essay *Peerke en het verdeelde verleden. Helend verwerken: mission impossible of heilige opgave?* waarin hij aan de hand van de koloniale verbeelding van de 19e-eeuwse missionaris Petrus Donders (op z'n Tilburgs 'Peerke' genaamd) pleit voor het toelaten van nieuwe perspectieven – waaronder het 'zwarte' – in het debat omtrent de herdefiniëring van Nederlands cultureel erfgoed. Ipenburg doet in zijn essay *De nieuwe zendingsofdracht* een beroep op kerkgemeenschappen om een voorbeeldrol in de hedendaagse samenleving te vervullen in de omgang met een kwalijk bevonden verleden, waarbij hij een bijzonder belangrijke rol ziet weggelegd voor zwarte predikanten. Ten slotte

ontving Mangroel een prijs voor zijn essay in briefvorm *De vloek van Cham voorbij*, waarin hij getuigt van compassie met de mensen die leden onder het slavernijverleden en eindigt met een toekomstgerichte verzoeningsgezindheid.

Monument slavernijverleden, Amsterdam

Debat via kansel en gemeentewerk

De eerste prijs ging naar Martijn Stoutjesdijk voor zijn essay *Een werktuig 'om de negers in ondergeschiktheid en bedwang te houden'? De predikant in zijn rol als influencer in het slavernijdebat*. Aan de hand van het verleden van drie dominees schrijft Stoutjesdijk over de betrokkenheid van de christelijke kerken bij het Nederlandse trans-Atlantische slavenhandel, en belicht hij hoe het slavernijverleden in het heden 'deel kan worden van het bewustzijn van de gezamenlijke geschiedenis van witte en zwarte Nederlanders'. Zo stelt Stoutjesdijk

dat kerken en theologen oude verhalen in de hedendaagse maatschappij kunnen uitdragen. Bovendien kent het christendom 'een enorme taalkundige rijkdom wanneer het gaat om de concepten van boete en schuld, vrijheid en slavernij'. Hij roept daarom de moderne predikant op deze kennis en inzichten te vertalen in een taal die voor iedereen toegankelijk is. 'Dus geen preek of kerkblaadje, maar een ingezonden brief, een vlog of een symbolische actie of gebaar.' Het debat over de verwerking van het slavernijverleden moet volgens Stoutjesdijk niet slechts op hoog niveau gevoerd worden. Juist op de kansel en in het gemeentewerk moet aandacht aan dit onderwerp besteed worden. Een belangrijke rol ziet hij daarom niet alleen voor de predikant als *influencer*, maar voor alle gemeenteleden. Terugblikkend zegt Stoutjesdijk verheugd te zijn over het brede publiek dat het symposium aantrok, en omschrijft hij de inhoudelijke bijdragen van de sprekers als

Winnaar Martijn Stoutjesdijk

'verhelderend'. Wel hoopt hij in de toekomst nog meer jongeren te kunnen betrekken bij het evenement. Hij zegt zich er bewust van te zijn dat een essaywedstrijd een zeer academische oefening is die niet voor iedereen in gelijke mate toegankelijk is. Stoutjesdijk stelt daarom voor om hier in de toekomst bijvoorbeeld een kunstwedstrijd tegenover te plaatsen.

Joren Reichel

Alle inhoudelijke bijdragen van het symposium, inclusief de hier beschreven essaybijdragen, zijn gebundeld in het boek Heilzame verwerking van het slavernijverleden voor 'wit' en 'zwart': Een bijdrage vanuit de kerken, binnenkort verkrijgbaar bij Stichting Lutherse Uitgeverij & Boekhandel (SLUB) voor € 20,- inclusief verzendkosten. www.slub.nl, tel. 070 3648094

Wartaal

Zolang de mensheid bestaat zijn er oorlogen gevoerd, vaak om de meest waanzinnige redenen. Om het land groter te maken, meer rijkdom te vergaren, om een ander volk te overheersen, om een bevolkingsgroep uit te roeien ... Als je het goed bekijkt, heeft geen enkele oorlog een goede reden. Ook vandaag wordt oorlog gevoerd op diverse plekken in de wereld en de enigen die daar beter van worden zijn de wapenleveranciers. De grote verliezers zijn de mensen en dieren die worden verdreven uit hun vredige bestaan omdat anderen hen dat aandoen. Zij vluchten voor het geweld, en alles wat ze hebben opgebouwd gaat verloren.

Ik ben door mijn werk veel te weten gekomen over de Eerste Wereldoorlog en over de Belgische vluchtelingen die in Nederland werden opgevangen. Na de oorlog gingen de meesten weer terug naar huis. Velen hadden hier leren lezen en schrijven, of hadden een beroepsopleiding gevolgd. Ze wilden hun land na de oorlog weer opbouwen.

Recent heb ik een boek vertaald over de Tweede Wereldoorlog waarin de ellende wordt beschreven van verschillende mensen uit een familie die naar Theresienstadt werden gestuurd. Slechts één persoon kwam terug zonder in staat te zijn geweest afscheid te nemen van haar dierbaren.

Wanneer ik lees en zie wat mensen elkaar aandoen ben ik soms geneigd om mijn oren en ogen te sluiten. Mensen die elkaar vermoorden vanwege het geloof, huidskleur, afkomst, geartheid, jaloezie ... Dagelijks lees ik over aanslagen, mensen die zijn neergestoken of neergeschoten, ook in ons vredige Nederland. Is het iets waarmee we moeten leren leven? Of is het nog mogelijk dat het stopt?

Wij vieren dit jaar dat we 75 jaar geleden zijn bevrijd, maar met elkaar in vrede leven is nog een hele opgave.

Ingeborg Kriegsman